Raluca-Mihaela Nedea

CÂTEVA OBSERVAȚII ASUPRA TERMINOLOGIEI MEDICALE DIN DEX. TERMINOLOGIA MEDICALĂ ACTUALĂ ÎNTRE LEXICUL COMUN ŞI LEXICUL SPECIALIZAT

1. Reflectând explozia informațională din medicină, terminologia medicală s-a îmbogățit considerabil în ultimele decenii. Câmpul lexical din diferitele ramuri ale medicinei este, de altfel, unul imens, incluzând câteva sute de mii de termeni, la care se adaugă neîncetat neologisme, îndeosebi din biologia moleculară, de foarte mare importanță şi actualitate în elucidarea proceselor patogenetice şi a mijloacelor de diagnostic şi de terapie. În fața unui asemenea aflux informațional, lexicul comun reacționează prin receptarea unor termeni altădată plasați la periferia vocabularului medical supraspecializat. Menținerea în sincronie cu evoluția terminologiei medicale a dicționarelor de tip explicativ devine, astfel, o necesitate lexicografică şi, în mod evident, una deopotrivă cultural-educativă. Un argument incontestabil al creşterii gradului de permeabilitate a lexicului comun față de lexicul medical specializat îl reprezintă demersul susținut de presa audio-vizuală şi scrisă, de popularizare a unor termeni considerați până nu demult prea tehnici, în contextul preocupării active a vorbitorului pentru înțelegerea unor noțiuni şi concepte din medicină, într-o societate cu oameni tot mai bolnavi şi, ca atare, din ce în ce mai receptivi la instrumentul lingvistic al acestei realități extralingvistice.

Înzestrat cu un caracter normativ şi cu o poziție intermediară între limbă şi vorbire, între sistem şi actualizare, între schemă şi uz, *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX) este menit să înregistreze terminologia medicală frecvent utilizată în limbajul vorbitorilor nespecialişti.

DEX va cuprinde, aşadar, termenii medicali vehiculați în cel puțin două stiluri privite ca variante funcționale ale limbii, una reprezentată de limbajul ştiințific, medical, iar cealaltă de stilul publicistic (în cazul emisiunilor TV şi al articolelor cu tematică medicală din presa scrisă) sau chiar de cel colocvial (în discuțiile dintre medic şi pacient ori dintre pacienți), în care este realizată popularizarea acestor termeni tehnici, ce migrează din zona lexicului medical specializat.

2. Un aspect important al acestui demers lexicografic de tip extensiv îl constituie necesitatea înregistrării întregii familii de cuvinte a anumitor termeni din domeniul medical (preferabil, în vederea evitării redundanței şi a satisfacerii exigențelor impuse de spațiul grafic restrâns, prin notarea în caseta cuvântului-bază a tuturor acestor cuvinte) pe baza unei s c h e m a t i z ă r i funcționale de tipul:

ECOGRÁF, *ecografe*, s. n. (Med.) **Aparat** cu care sunt executate ecografiile... [lipseşte în DEX^2, apare înregistrat în DEXI]
ECOGRÁFIC, -Ă, *ecografici, -e,* adj. (Med.) **Referitor la** ecografie...

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

ECOGRAFÍE, *ecografii,* s. f. (Med.) **Metodă** de investigare...
ECOGRAFÍST, *ecografişti,* s. m. (Med.) **Persoană calificată** (medic) care execută o ecografie... [lipseşte în DEX^2]
ECOGRÁMĂ, *ecograme,* s. f. (Med.) **Diagramă** obținută la ecograf...

În mod analog, este de dorit, spre exemplu, întregirea următoarei serii (redusă, în DEX^2, la un singur termen):

ECOENCEFALOGRÁF, *ecoencefalografe*, s. n. (Med.) **Aparat** cu care sunt executate ecoencefalografiile... [lipseşte în DEX^2]
ECOENCEFALOGRÁFIC, -Ă, *ecoencefalografici, -e,* adj. (Med.) **Referitor la** ecoencefalografie... [lipseşte în DEX^2]
ECOENCEFALOGRAFÍE, *ecoencefalografii,* s. f. (Med.) Metodă de investigare...
ECOENCEFALOGRAFÍST, *ecoencefalografişti,* s. m. (Med.) **Persoană calificată** (medic) care execută o ecoencefalografie... [lipseşte în DEX^2]
ECOENCEFALOGRÁMĂ, *ecoencefalograme,* s. f. (Med.) **Diagramă** obținută la ecoencefalograf... [lipseşte în DEX^2, apare înregistrat în DEXI].

3. C o m p u s e l e t e r m e n i l o r m e d i c a l i ar trebui incluse alături de cuvintele-bază: **postinfecțios (**cu hiponimul *status* **postinfecțios)**, prin raportare la **infecțios; posttuberculos (**cu hiponimul *sindrom* **posttuberculos)**, prin raportare la **tuberculos; postnatal (**cu hiponimul *consult* **postnatal)** prin raportare la **natal** şi **prenatal**; **posttransplant (**cu hiponimul *medicație* **posttransplant)** prin raportare la **transplant** etc.

4. S c h i m b a r e a v a l o r i i g r a m a t i c a l e trebuie în mod consecvent semnalată, după modelul substantivelor **canceros, diabetic**, **reumatic**, **strabic, ulceros** etc., desemnând numele persoanei cu o anumită patologie, provenite prin conversiunea adjectivelor corespunzătoare, semnalarea fiind absentă în DEX^2, spre exemplu, în cazul substantivului de origine adjectivală **hepatic** şi necesitând, de aceea, completarea (prezentă, de altfel, în DEXI) din descrierea de mai jos:

HEPÁTIC, -Ă, *hepatici, -ce,* adj. (Med.) Care aparține ficatului, referitor la ficat, de ficat. ♦ (Adesea substantivat) Care suferă de boli de ficat; bolnav de ficat. – Din fr. **hépatique**.

Pe de altă parte, articolul consacrat termenului **hepatic** din DEX^2 mai are şi alte neajunsuri, iar cel mai important dintre ele îl constituie absența unor sintagme terminologice precum *colică hepatică* şi mai ales *ciroză hepatică*, ambele înregistrate în DEXI, s. v.

Uneori, lipsesc din DEX^2 chiar adjectivele corespunzătoare substantivelor care desemnează o maladie, un sindrom etc., nu doar numele persoanei afectate de acea patologie, nume rezultat din conversiunea adjectivului respectiv:

GLAUCOMATÓS, -OÁSĂ, *glaucomatoşi, -oase,* adj. (Med.) Care aparține glaucomului, referitor la glaucom. ♦ (Adesea substantivat) Care suferă de glaucom. – Din fr. **glaucomateux**. [prezent în DEXI]

5. Un alt imperativ al demersului lexicografic îl reprezintă, credem noi, necesitatea delimitării unor „s u b m ă r c i” d i a s t r a t i c e în cadrul mărcii diastratice (med.), cu un caracter resimțit uneori ca fiind prea general, precum, spre exemplu, *anatomie*, *chirurgie*, *farmacologie*, *fiziologie*, *genetică* etc., prin referința explicită

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

la subdomenii (ramuri) în cadrul domeniului *medicină*, în contextul mai amplu al supraspecializării proprii ştiinţelor actuale, inclusiv a celor medicale. Considerăm că aceste delimitări mai nuanţate ar permite precizarea sensului cuvântului definit prin trimiterea explicită la o anumită ramură a medicinei; spre exemplu, în cazul procedurilor şi tehnicilor chirurgicale denumite de cuvintele **embriectomie** şi **enteroplastie** (termeni absenţi din DEX[2]), marca diastratică (med.) ar putea fi înlocuită cu o submarcă diastratică (chir.):

EMBRIECTOMÍE, *embriectomii*, s. f. (Chir.) Ablaţie a unei porţiuni de embrion. – Din fr. **embryectomie**. (prezent în DEXI)
ENTEROPLASTÍE, *enteroplastii*, s. f. (Chir.) Restabilire a diametrului normal al intestinului în caz de stenoză. – Din fr. **entéroplastie**.

5.1. În unele cazuri, lipsa indicaţiei cu privire la apartenenţa unui anumit cuvânt la un subdomeniu al medicinei ar putea fi justificată de prezenţa în cadrul definiţiei a unor termeni specifici de tipul *boală*, *afecţiune*, *maladie*, *patologic*, *simptom*, *sindrom* etc. (care, în fond, aparţin unui metalimbaj al medicinei).

Spre exemplu, în definiţia cuvântului **agriotimie**, integrat, de altfel, vocabularului supraspecializat medical, lipseşte în DEX[2] referinţa la domeniul de apartenenţă, ea fiind compensată de utilizarea expresiei „tendinţă patologică”; cu toate acestea, în definiţia din DEX[2] a termenului **agripnie**, la fel de supraspecializat, marca diastratică este prezentă, chiar dacă explicarea se face prin termenul mult mai accesibil de „insomnie”:

AGRIOTIMÍE, *agriotimii,* s. f. Tendinţă patologică de a comite acte de nebunie furioasă.[Pr.: *-gri-o-*] – Din fr. **agriothymie.** (marca diastratică prezentă în DEXI, s. v.)
AGRIPNÍE, *agripnii,* s. f. (Med.) Insomnie. – Din fr. **agrypnie**.

5.2. În mod similar, alte două cuvinte, conţinând acelaşi prefixoid privativ **a(n)-**, ce au migrat din vocabularul medical ultraspecializat în lexicul comun înregistrat în DEX[2] (aşadar, cu un grad asemănător, dacă nu chiar identic, de specializare semantică) sunt tratate diferenţiat, în mod absolut nejustificat, cu şi, respectiv, fără marcă diastratică:

ANOSMÍE s. f. (Med.) Diminuare sau pierdere completă a simţului mirosului. – Din fr. **anosmie**.
ANORHIDÍE s. f. Lipsă congenitală, accidentală sau prin extirpare chirurgicală a testiculelor. – Din fr. **anorchidie**. (marca diastratică prezentă în DEXI, s. v.)

5.3. Un alt aspect care denotă lipsa de consecvenţă în tratarea termenilor medicali în DEX[2] este înregistrarea diferenţiată (cu marcă diastratică, respectiv fără aceasta) a unor cuvinte aparţinând aceleiaşi familii lexicale, ca în exemplele cuvintelor **anafilaxie** şi, respectiv, **anafilactic**, în care substantivul prezintă marca (med.), însă adjectivul nu:

ANAFILAXÍE s. f. (Med.) Sensibilitate crescută a organismului mamiferelor faţă de administrarea repetată de substanţe străine. – Din fr. **anaphylaxie**.
ANAFILÁCTIC, -Ă, *anafilactici, -ce,* adj. Cu caracter de anafilaxie, bazat pe anafilaxie. ◊ *Şoc anafilactic* = reacţie violentă a organismului provocată de injectarea sau înghiţirea unei anumite substanţe. – Din fr. **anaphylactique**. (marca diastratică prezentă în DEXI, s. v.)

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

5.4. Situaţia este inversată în cazul cuvintelor **angiografic** şi **angiografie** (adjectivul este înzestrat cu marcă, iar substantivul este lipsit de aceasta):

ANGIOGRÁFIC, -Ă, *angiografici, -ce,* adj. (Med.) Referitor la angiografie, de angiografie. [Pr.: *-gi-o-*] – Din fr. **angiographique**.

ANGIOGRAFÍE s. f. Studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine după introducerea unor substanţe radioopace. [Pr.: *-gi-o-*] – Din fr. **angiographie**. (marca diastratică prezentă în DEXI, s. v.)

5.5. În schimb, în cazul cuvintelor **afrodisiac** şi **afrodizie**, marca diastratică lipseşte deopotrivă în seria adjectiv/ substantiv:

ANAFRODIZIÁC, -Ă, *anafrodiziaci, -ce,* adj., subst. **1.** Adj., s. n. (Substanţă) care face să înceteze dorinţele sexuale. **2.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care nu are dorinţe sexuale, ale cărei organe sexuale sunt atinse de atonie. [Pr.: *-zi-ac*] – Din fr. **anaphrodisiaque**.

ANAFRODIZÍE s. f. Lipsă a dorinţelor sexuale. – Din fr. **anaphrodisie**.

5.6. Toate exemplele prezentate ilustrează, aşadar, lipsa de consecvenţă a consemnării mărcii diastratice manifestată în definirea termenilor medicali din DEX[2] şi legitimează revizuirea atentă a înregistrării acestora într-o nouă ediţie a dicţionarului.

6. Identificarea sensurilor şi dezambiguizarea lor în cadrul lexicului specializat interdisciplinar, mai ales când termenii au contacte cu limba comună (ca de exemplu, **câmp**, **coroană**, **piatră**, **rădăcină, a scoate** ş. a.), constituie alte două deziderate ale definiţiei lexicografice a termenilor medicali din DEX. În acest caz, p r e c i z a r e a c o n s e c v e n t ă a m ă r c i i d i a s t r a t i c e este una obligatorie, ca în exemplele mai jos prezentate de termeni neologici din DEX[2]: **aderenţă, alienare, aliteraţie** şi **anergie** (ultimul fiind însă lipsit, în mod nejustificat, de marca specializării semantice şi având, în plus, o definiţie incompletă şi prea puţin explicită, comparativ cu aceea din DEXI, s. v.):

ADERÉNŢĂ, *aderenţe,* s. f. **1.** (Med.) Ţesut fibros care se dezvoltă în special în cavităţile seroase, în urma unei infecţii sau intervenţii chirurgicale, unind organe care în mod normal sunt separate; bridă. **2.** (Tehn.) Forţă care menţine alăturate două corpuri aflate în contact. *Aderenţa dintre roţile unui vehicul şi şosea.* ♦ Fenomen de legătură între beton şi oţel în construcţiile de beton armat. **3.** Aderare, solidarizare conştientă la ceva. – Din fr. **adhérence**.

ALIENÁRE, *alienări,* s. f. **1.** (Jur.) Acţiunea de *a aliena;* înstrăinare a unui bun. **2.** (Fil.) Înstrăinare. **3.** (Med.; în sintagma) *Alienare mintală* = nebunie. [Pr.: *-li-e-*] – V. **aliena**. [cu necesara completare etimologică absentă în DEX[2]: cf. fr. *aliénation*]

ALITERÁŢIE, *aliteraţii,* s. f. **1.** Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiaşi sunet sau a unui grup de sunete în cuvinte care se succedă. **2.** (Med.) Repetare a unor sunete sau silabe în stări de puternică excitaţie psihică. – Din fr. **allitération**.

ANERGÍE s. f. **1.** Lipsă de reacţie a organismului la antigeni. **2.** Energie termică corespunzătoare unui sistem fizic aflat în echilibru termodinamic cu mediul înconjurător şi care nu poate fi transformată în lucru mecanic. – Din fr. **anergie**. [A se compara cu definiţia din DEXI a sensului medical al termenului: **ANERGÍE** s. f. **1.** (Med.) Starea organismului care a pierdut capacitatea de a reacţiona la un alergen sau antigen la care a fost sensibilizat anterior.]

7. De asemenea, putem remarca s p e c i a l i z a r e a s e m a n t i c ă a unor elemente lexicale învechite ca formaţie şi comportament morfologic (gerunziul

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

cu valoare adjectivală, acordat cu substantivul determinat şi cu o certă încărcătură expresivă contextuală în limbajul poetic) în sintagme de tipul **chirurgie *sângerândă*** (şi nu *sângeroasă*). Astfel, în definirea adjectivului de origine verbală **sângerând, -ă** va fi necesară consemnarea hiponimului **chirurgie *sângerândă*,** însoțit de marca diastratică (med.):

SÂNGERÂND, -Ă, *sângerânzi, -de*, adj. Care sângerează, din care curge sânge. ◊ (Med.) *Chirurgie sângerândă*. – V. **sângera**. [cu completarea etimologică: cf. fr. *saignant* şi *sanglant*, absentă în DEX^2]

Metaforizarea operată în presa audio-vizuală şi în cea scrisă are, deopotrivă, un rol important în popularizarea terminologiei ştiințifice medicale, în unele sintagme cu un marcat caracter expresiv, precum **ASLO** = „cicatrice infecțioasă”. De altfel, un mecanism metaforic similar acestuia rezidă în metafora *inanimat pentru animat*, exemplificată prin numele unor obiecte atribuite popular unor părți ale corpului omenesc: ***nodul* gâtului**, ***fluierul* piciorului** (A. Bidu-Vrănceanu, N. Forăscu 2005: 55).

8. O categorie de termeni medicali care merită a fi discutată este cea provenită din s i g l e sau a b r e v i e r i, de tipul **ADN (= acid dezoxiribonucleic), AVC (= accident vascular cerebral), CT (= computer tomografie/ tomografie computerizată), ECG/** scris şi: **EKG** (= **electrocardiogramă**), **EEG** (= **electroencefalogramă**), **FIV** (= **fertilizare in vitro**), **RMN (= rezonanță magnetică nucleară), PET (= tomografie cu emisie de pozitroni), TBC** (= **tuberculoză**), **VSH** (= **viteza de sedimentare a hematiilor**) etc. Aceste prescurtări având, în fapt, uneori o circulație mai frecventă în vorbirea comună decât cea a sintagmelor înseşi pe care le abreviază, este absolut recomandabilă includerea lor într-o nouă ediție a dicționarului explicativ al limbii române.

Pentru **TBC** şi pentru derivatul **tebecist** (greşit sau chiar ridicol explicat în DEX^2), a se vedea Theodor HRISTEA, ***Etimologia în principalele lucrări lexicografice româneşti. Considerații critice***, în volumul *Limba română: stadiul actual al cercetării*. Actele celui de al 6-lea Colocviu al Catedrei de Limba Română (29–30 noiembrie 2006), Editura Universității din Bucureşti, coordonat de Gabriela Pană-Dindelegan, Bucureşti, 2007, p. 33.

8.1. O situație aparte o reprezintă siglele de tipul **ASLO**, în care termenul prescurtat, **a[nti]s[trepto]l[izina]o**, este de o tehnicitate mult prea înaltă pentru vorbitorul nespecialist, comparativ cu aceea a sintagmelor abreviate în exemplele de mai sus şi chiar cu aceea a abrevierii înseşi a acestui termen, definiția lexicografică şi nu trimiterea la cuvântul prescurtat, fiind, în acest caz, datoare să îi decodeze sensul:

ÁSLO, s. n. (Med.) Test pentru depistarea infecției produse de streptococul betahemolitic, constând în evidențierea anticorpului ce neutralizează streptolizina. – Abrev. de la **a[nti]s[trepto]l[izina]o**.

8.2. De asemenea, abrevieri prezente în limbajul colocvial, dar şi în vorbirea mai degrabă familiară a medicilor înşişi, de tipul **gastro** (echivalent deja încetățenit

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

pentru **gastroenterologie**), **cardio (= cardiologic, cardiologie), eco (= ecografic, ecografie)** sau **dermato** (= **dermatologie**) etc., funcționând deopotrivă ca elemente de compunere în cadrul a numeroşi termeni medicali, ar putea, de asemenea, figura, în mod justificat, în DEX[3].

8.3. O altă categorie de abrevieri din terminologia medicală românească accesibilă vorbitorului nespecialist o reprezintă acele prescurtări prin inițială ale unor sintagme din limba engleză, în contextul ascensiunii marcate a acestei limbi, în defavoarea limbii franceze, în promovarea conceptelor medicale pe plan mondial, spre exemplu **HIV** (= **Human Immunodeficiency Virus**); **PSA (= Prostate Specific Antigen**); **SIDA (= Syndrome of Immune Deficiency Acquired**) sau **HPV** (= **Human Papilloma Virus**) etc.

9. Un aspect extrem de dificil şi de controversat al demersului lexicografic îl constituie s e l e c ț i a , uneori vădit arbitrară în DEX[2], a termenilor medicali. Integrarea acestora într-un dicționar explicativ al limbii române dă posibilitatea, după cum s-a precizat în lucrările recente de lexicografie, de a facilita accesul nespecialistului la cuvinte specializate sau la sensuri specializate ale unor cuvinte, de a asigura, altfel spus, „democratizarea" cunoaşterii şi „laicizarea" ştiințelor medicale.

În ce măsură este, aşadar, justificată, spre exemplu, pe de o parte, includerea în DEX[2] a cuvântului **abazie**, cu atât mai mult fără indicarea mărcii diastratice proprii [**ABAZÍE**, *abazii*, s. f. Imposibilitate de a merge, cauzată de tulburarea automatismului actului motor al mersului. – Din fr. **abasie.]** şi, pe de altă parte, absența unor termeni medicali relativ frecvent utilizați în prezent, precum substantivul **enterovirus** şi adjectivul **epidural**, ambii înregistrați în DEXI, care ar putea fi redactați astfel:

ENTEROVÍRUS, *enterovirusuri,* s. n. (Med.) Grup de virusuri care trăiesc în intestin. – Din fr. **entéro-virus**.

EPIDURÁL, -Ă, *epidurali, -e*, adj. (Med..; despre o parte a canalului rahidian) Situat între teaca durei mater şi peretele osos. ◊ *Anestezie epidurală*. – Din fr. **épidural**.

9.1. O categorie aparte de termeni medicali care ar trebui introduşi în DEX[3] este aceea a unor nume de medicamente uzuale, cu precizarea mărcii diastratice *farm*. (farmacologie), ținându-se cont de faptul că, în general, este mai cunoscută vorbitorilor denumirea comercială, ca de exemplu **aspirină** (termen prezent în DEX[2]) decât cea a substanței active a unui medicament (în cazul aspirinei, **acid acetilsalicilic**). Cu toate acestea, există şi denumiri accesibile de medicamente, desemnând substanțe active, precum **ibuprofen** sau **diazepam** (ambele cuvinte provenind din acronime sau forme trunchiate sufixate ale unor substanțe şi clase de substanțe chimice cu rol terapeutic) care nu ar trebui să lipsească din DEX[3]:

IBUPROFÉN s. n. (Farm.) Medicament analgezic şi antiinflamator, folosit ca alternativă mai puternică la aspirină. – Din engl. **ibuprofen [*iso*+*but*yl+*pro*pionic acid+*-fen* (phenyl)]**.

DIAZEPÁM s. n. (Farm.) Medicament tranchilizant şi relaxant muscular cu proprietăți anti-convulsivante, folosit pentru uşurarea anxietății, tensiunii etc. – Din engl., fr. **diazepam [benzo-*diazep*in+*-am*]**.

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

Chiar dacă termenul **diazepam** apare consemnat în DEXI, definiția acestuia este una deficitară din punctul de vedere al preciziei ştiinţifice, întrucât atât referirea la forma de administrare a medicamentului („**sub formă de comprimate**”/ corect: administrat **pe cale bucală sau injectabilă**), cât şi indicația cu privire la intensitatea efectului terapeutic („cu acțiune tranchilizantă **minoră**”/ corect: cu acțiune tranchilizantă [depinzând, în mod evident, de doza administrată!]) sunt parțial eronate.

La acelaşi nivel al vocabularului farmacologic, rămâne de stabilit includerea în DEX[3] a unor articole reprezentând prescurtări ale unor clase de medicamente (abrevieri ce apar, totuşi, adeseori în prospectele medicale!), precum **AINS** (anti-inflamatoare non/nesteroidiene) sau **IMAO** (inhibitoare de monoaminoxidază).

9.2. Necesitatea introducerii în noua ediție a DEX a unor termeni medicali cu o circulație relativ restrânsă, dar care sunt asociați, prin forma lor apropiată şi sensul uşor descifrabil, unor cuvinte deja consemnate în dicționar, poate fi considerată a fi una justificată, existând varianta „de compromis” (motivată din perspectiva economiei spațiului grafic în cadrul unui dicționar explicativ) a includerii acestora în caseta cuvântului central al familiei lexicale: adjectivul **ECHIMÓTIC, -Ă**, prin raportare la substantivul **ECHIMÓZĂ;** adjectivul **EDEMATÓS, -OÁSĂ** şi verbul **EDEMAȚIA**, prin raportare la substantivul **EDÉM**; adjectivul şi deopotrivă substantivul **EMFIZEMATÓS, -OÁSĂ**, prin raportare la substantivul **EMFIZÉM** etc. De altfel, toate aceste cuvinte apar înregistrate în DEXI.

9.3. O categorie frecvent întâlnită şi productivă de termeni medicali (care, în mod cert, ar merita o discuție separată) este aceea a c o m p u s e l o r analizabile de către vorbitor pe baza unor elemente prefixoidale: **a-/an-, bradi-, dis-**, **hiper-, hipo-, en-, exo-, inter-, intra-, mega-, meta-, macro-, micro-, neo-, neuro-, peri-, pre-, tahi-** etc., precum şi a unor elemente sau conglomerate sufixoidale: **-algie**, **-emie**, **-form**, **-id**, **-gen(ie)**, **-graf(ie), -om, -pat(ie)**, **-penie, -tom(ie)**, **-trof(ie), -urie** etc. Aceste elemente componente, de origine latină sau grecească, specifice, în mare parte, domeniului medicinei reprezintă afixoide cu valență de formanți terminologici care, aplicate diverselor cuvinte-nucleu (ele însele termeni medicali) generează cuvinte al căror înțeles poate fi, de asemenea, decodat cu relativă uşurință.

De aceea, ar fi justificată, în opinia noastră, înregistrarea în DEX[3], spre exemplu, a compuselor adjectivale **ECZEMATIFÓRM, -Ă** şi **ECZEMATOGÉN, -Ă** (cel de-al doilea prezent în DEXI) alături de substantivul **ECZÉMĂ**; a adjectivelor **EMBÓLIC, -Ă** şi **EMBOLIGÉN, -Ă** (prezente în DEXI), a verbului **EMBOLIZÁ** şi a substantivului **EMBOLIZÁRE** alături de substantivele **EMBÓLUS** şi **EMBOLÍE;** a adjectivelor **EPILEPTIFÓRM, -Ă, EPILEPTOGÉN, -Ă** şi **EPILEPTOÍD, -Ă** (prezente în DEXI) alături de termenii **EPILEPSÍE** şi **EPILÉPTIC, -Ă**; a termenului **MEGAESOFÁG** alături de **ESOFÁG;** a substantivului **NEUROVIRÓZĂ** (prezent în DEXI) alături de **VIRÓZĂ**; a adjectivului **PERISCAPULÁR** alături de adjectivul-bază **SCAPULÁR** etc.

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

9.4. Cu toate acestea, există anumiți termeni compuși cu elemente prefixoide precum **endo-, ecto-** etc. sau sufixoide precum **-ocel**, **-plexie**, **-rafie** etc., al căror grad de specializare este deocamdată prea înalt, încât să permită aderența la lexicul comun al vorbitorilor nespecialiști, așadar, includerea lor într-un dicționar explicativ al limbii române stă, pe bună dreptate, sub semnul întrebării: **ENDODONȚÍE, ECTODERMÓZĂ, EMPIOCÉL, ENTEROPLEXÍE, ENTERORAFÍE**.

9.5. De asemenea, în numeroși alți termeni medicali, chiar dacă aceștia sunt cel mai adesea preluați ca atare din limbile franceză sau engleză, vorbitorul poate identifica s u f i x e precum ***-ită***, indicând o patologie inflamatorie la nivelul unui organ sau subsistem al organismului (**amigdalită**, **apendicită**, **bronșită**, **hepatită**, **peritonită, sinuzită** etc.); sufixul **-oză**, desemnând o maladie acută sau cronică, o afecțiune cu caracter preponderent neinflamator, dar și ideea de creștere în exces, de proliferare a unui țesut sau a unor agenți patogeni de tipul virusurilor, bacteriilor sau fungilor (**artroză**, **candidoză, giardioză, ihtioză, toxoplasmoză, tuberculoză**, **viroză** etc.); sufixul **-ie**, indicând, la modul generic, o anumită stare sau condiție patologică (**ambliopie**, **anergie**, **atrofie**, **diplopie**, **hipoacuzie**, **pneumonie, poliglobulie**, **rabie** etc.); sufixul **-ism**, cu același caracter generic, nediferențiator (**albinism, strabism** etc.); sufixul **-ază**, ilustrând ideea de aglomerare patologică de elemente, substanțe etc. (**litiază**).

Din aceste categorii de cuvinte derivate la origine cu astfel de sufixe extrem de productive pot fi evidențiate în DEX[2] numeroase omiteri, precum cele câteva selectate de noi doar de la litera E (!): **endocervicită**, **epicardită, epicondilită, epididimită, epifizită, epiglotită**; **endometrioză**; **encefalomegalie, enoftalmie** etc.

9.6. Este, totodată, recomandabilă includerea într-o nouă ediție a DEX a adjectivelor provenite de la termeni medicali substantivali deja înregistrați în dicționar, în care se evidențiază sufixul specific **-ar**, indicând apartenența sau referința, precum **EPIFIZÁR, -Ă** de la **EPIFÍZĂ** sau **EPIDIDIMÁR, -Ă** de la **EPIDIDÍM** (ambele adjective fiind prezente în DEXI) etc.

9.7. Din același DEX[3] nu ar trebui să lipsească nici unele sintagme terminologice, cum sunt *adenom de prostată*, *scleroză multiplă* și *scleroză în plăci*, *gripă aviară* (ultimele două înregistrate în DEXI) și chiar *gripă porcină*, corespunzând unor hiponime ale termenilor **adenom**, **scleroză** și, respectiv, **gripă**.

10. D e f i n i ț i a l e x i c o g r a f i c ă (echivalată cu o definiție alternativă, preștiințifică) se contrapune din punct de vedere teoretic definiției specializate, științifice, „terminografice” din domeniul medicinei. Definițiile lexicografice definesc, astfel, în mod diferit termenii, mai accesibil, dar nu întodeauna riguros exact (ca în cazul altor limbaje specializate, precum cel al matematicii ș. a.).

Dezideratul unei terminologii medicale funcționale și dinamice se raportează așadar la a c u r a t e ț e a ș t i i n ț i f i c ă r e l a t i v ă și totodată la a c c e s i b i l i t a t e a definițiilor termenilor selectați.

În definițiile alternative (din cadrul dicționarelor explicative sau generale) ale termenilor medicali va fi, de aceea, respectat „nucleul dur” al sensului specializat

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

pentru a exprima concepte fundamentale, de interes general, termenii păstrându-şi astfel caracterul monoconceptual, monoreferențial şi uneori chiar monosemantic.

Unele definiții ale unor termeni medicali din DEX nu respectă imperativul atât de necesar al acurateței ştiințifice, fiind adesea nevoie de corecturi, completări şi nuanțări ale descrierii explicative. Astfel, în cele două exemple de mai jos, este incompletă, pe de o parte, şi deci inacceptabilă referința unică la „organe"; este recomandabilă, în schimb, indicarea unei delimitări mai generale, mai largi a noțiunii exprimate prin referința la sintagma „structuri anatomice", având în vedere hiponimul *sarcină ectopică*, un calc după engl. **ectopic pregnancy**, sarcina nefiind, evident, un organ, ci o structură anatomică!

ECTÓPIC, -Ă, *ectopici, -ce,* adj. (Med.; despre organe) Care are o poziție anormală. – Din fr. **ectopique**. [DEX^2]
ECTOPÍE s. f. (Med.) Poziție anormală a unui organ; heterotopie. – Din fr. **ectopie**. [DEX^2]

Cele două definiții ar trebui, aşadar, redactate astfel:

ECTÓPIC, -Ă, *ectopici, -ce,* adj. (Med.; despre structuri anatomice) Care are o poziție anormală. ♦ *Sarcină ectopică* = sarcină extrauterină. – Din fr. **ectopique**.
ECTOPÍE s. f. (Med.) Poziție anormală a unei structuri anatomice; heterotopie. – Din fr. **ectopie**.

Un alt exemplu de prezentare incompletă a sensurilor termenilor medicali îl reprezintă definiția substantivului **ecografie**:

ECOGRAFÍE s. f. (Med.) Metodă de diagnosticare prin ultrasunete; ultrasonografie. – Din fr. **échographie**. **[**DEX^2]

Adăugarea sensului din psihiatrie (ca subdomeniu al medicinei) avut de termenul **ecografie** este, de asemenea, necesară, ea fiind, de altfel, operată în DEXI:

ECOGRAFÍE s.f. **1.** (Med.) Metodă de diagnosticare prin ultrasunete; ultrasonografie. **2**. (Psihiatr.) Tendință morbidă, la unii bolnavi psihic, de a intercala în scris unele cuvinte auzite întâmplător sau de a repeta în scris, de mai multe ori, expresii sau cuvinte. – Din fr. **échographie**.

11. Procesele de v u l g a r i z a r e ştiințifică, d e t e r m i n o l o g i z a r e şi b a n a l i z a r e cărora le-a fost supus în ultimele decenii limbajul specializat medical antrenează, după cum s-a constatat, pătrunderea a numeroşi termeni – până nu demult considerați prea tehnici de către lexicografi – din sfera acestui limbaj specializat în mass-media şi ulterior în limbajul literar standard sau chiar în registre nonliterare (familiar, colocvial, argotic), de unde şi necesitatea includerii lor în DEX.

Semnalarea punctuală a unor inadvertențe de formă, dar şi de conținut lingvistic, precum şi propunerea unor soluții de selecție a inventarului lexical medical şi de redactare a unor cuvinte aparținând acestui inventar reprezintă nu doar un argument în sprijinul importanței reeditării DEX, ci şi, în general, o probă în favoarea demersului lexicografic de permanentă actualizare a tuturor dicționarelor româneşti cu o componentă explicativă şi a receptivității fireşti a limbii către noile achiziții cultural-ştiințifice. Lărgirea orizontului enciclopedic în societatea contemporană deschide calea către integrarea ştiinței şi a culturii în limbă – şi aceasta se poate face numai prin intermediul normării lexicografice.

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)

BIBLIOGRAFIE

BIDU-VRĂNCEANU, Angela, FORĂSCU, Narcisa 2005 = *Limba română contemporană. Lexicul*, Bucureşti, Editura Humanitas.

BIDU-VRĂNCEANU, Angela 2007 = *Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

COTEANU, Ion, FORĂSCU, Narcisa, BIDU-VRĂNCEANU, Angela 1985 = *Limba română contemporană. Vocabularul*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Concise Medical Dictionary 2003 = Sixth edition, Oxford, University Press.

Dicţionar de Medicină Oxford 2005 = Ediţia a 6-a. Trad.: Gheorghe Vasilescu, Bucureşti, Editura All.

DEX^2 1996 = *Dicţionar explicativ al limbii române*, sub redacţia acad. I. Coteanu şi Lucreţia Mareş, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

DEXI 2007 = *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, (Coordonator ştiinţific: Eugenia Dima), Chişinău, Editurile Arc şi Gunivas.

RUSU, Valeriu 2007 = *Dicţionar medical*, ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Medicală.

MARCU, Florin 2008 = *Marele dicţionar de neologisme*, ediţia a X-a, Bucureşti, Editura Saeculum Vizual.

STOICHIŢOIU-ICHIM, Adriana 2008 = *Observaţii privind semantismul afixoidelor în româna actuală*, SCL, nr. 1, p. 237–250.

QUELQUES OBSERVATIONS SUR LA TERMINOLOGIE MÉDICALE DU DEX

(Résumé)

L'article se propose l'analyse de quelques aspects considérés importants de la terminologie médicale du *Dictionnaire explicatif de la langue roumaine*, en tant que réalité lexicographique (sa deuxième édition, de 1996, DEX^2) et projet (sa future édition): la schématisation fonctionnelle des définitions autour d'un terme central, le problème des abréviations et des mots composés, l'impératif de la précision scientifique des définitions lexicographiques etc. En guise de conclusion, on relève la nécessité de l'actualisation du DEX^2 du point de vue de l'enregistrement et la sélection de divers terms médicaux et aussi de l'explication de ceux-ci.

Cuvinte-cheie: terminologie medicală, abreviere, cuvânt compus, selecţie lexicală, definiţie lexicografică.

Mots-clés: terminologie médicale, abréviation, mot composé, sélection lexicale, définition lexicographique.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13

BDD-A612 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:13:48 UTC)